

1965

Βατικανὸν – Φανάρι

Ἡ «Ἄρσις τῶν Ἀναθεμάτων»
τοῦ 1054

Κείμενον Δ'

**«Ἡ Θεολογία τῆς Ἀγάπης
εἶναι ἰσχυροτέρα τῶν ἱστορικῶν γεγονότων
καὶ ἰκανὴ νὰ σβήνῃ καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτήν»;***

Τὴν 2.4.1971, ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔθεσε ὑπ' ὄψιν τῶν Καθηγητῶν ἀμφοτέρων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τῆς Ἑλλάδος τὴν «Εἰσηγητικὴν Ἐκθεση» ἐπὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, τὴν ὁποία εἶχε συντάξει ἡ Μόνιμος Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν Ὑποθέσεων Ἐξωτερικοῦ, προκειμένου νὰ πληροφορηθῇ τὶς ἀπόψεις τους ἐπ' αὐτῆς.

Ἐκ τοῦ μακροσκελοῦς καὶ ἐμπεριστατωμένου Ὑπομνήματος (σελ. 11-47) τοῦ Π.Ν. Τρεμπέλα ἀναδημοσιεύουμε τὸ ἀκόλουθο τμήμα.

Παναγιώτου Ν. Τρεμπέλα (†)

Ἀλλ' ἡ **θεολογία** τῆς ἀγάπης προχωρεῖ καὶ εἰς καταπίεσιν τῶν γεγονότων τῆς ἱστορίας, ὥστε ἡ μαρτυρία τῆς τελευταίας ταύτης νὰ καθυποτάσσεται πλήρως εἰς τὰ αἰσθηματικὰ κελεύσματα ἐκείνης.

Ἐπανελλημμένως καὶ ἐγράψαμεν καὶ ἐτονίσαμεν, ὅτι δὲν εἶναι ἀκριβῆς ὁ ἀπὸ τοῦ Φαναρίου μετὰ πάσης ἐπισημότητος προβαλλόμενος ἰσχυρισμός, ὅτι «μέχρι τοῦ ἔτους 1054 ὑπῆρχον πολλαὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν», «πλὴν διετηρεῖτο ἀναμφισβητήτως καὶ σταθερῶς ἡ ἐνότης ἐν τοῖς κοινοῖς μυστηρίοις καὶ ἰδιαιτέρως τῆς θείας εὐχαριστίας, τοῦτέστιν τοῦ κοινοῦ Ποτηρίου. Τὸ δὲ σχίσμα τοῦ 1054 ἐπῆλθεν οὐχὶ ἐξ ἀποφάσεως Δύσεως καὶ

Ἀνατολῆς, οὐδὲ ἐπεκυρώθη δι' ἀποφάσεων Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἐπέπεσεν, ὅταν αἱ δύο Ἐκκλησίαι καὶ οἱ χριστιανοὶ αὐτῶν ἔπαυσαν νὰ ἀγαπῶνται» (Ἴδε πρόσφατον ἡμιεπίσημον ἐπανάληψιν τῶν ἀνιστορήτων τούτων εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου δοθὲν εἰς τὴν δημοσιότητα σημεῖωμα, τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 28, τῆς 6 Ἀπριλίου 1971, Δελτίον «Ἐπίσκεψις»).

Θὰ ἠρωτῶμεν κατ' ἀνάγκην καὶ πάλιν: ποῖαι εἶναι αἱ πολλαὶ αὐταὶ διαφοραὶ αἱ πρὸ τοῦ 1054 ὑπάρχουσαι μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν; Ἐν τῇ μεμακρυσμένη Ἰσπανίᾳ αἱ ἐν Τολέδῳ Σύνοδοι εἶχον υἱοθετήσει ἐν ἔτει 547 καὶ 589 τὴν προσθήκην εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως τοῦ Filioque, εἰς δὲ τὰ φραγκικὰ σύμβολα εἰσῆχθη περὶ τὸ 767. Πλὴν ὁμως ὁ Πάπας Λέων Γ' (816) ἀντέδρασεν εἰς αὐτὴν σφοδρῶς μέχρι τοῦ νὰ διατάξῃ τὴν ἐν τῷ ναῶ τοῦ ἁγίου Πέτρου τοποθέτησιν δύο ἀργυρῶν πλακῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχε χαραχθῆ τὸ σύμβολον ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ **ἄνευ τῆς προσθήκης**.

Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Φωτίου εἰς τὴν σύνοδον τοῦ 879-880 κατεκρίθη ρητῶς καὶ ἐντόνως ἡ περὶ ἐκπορεύσεως διδασκαλία, ἐπαχθέντος καὶ ἀναθέματος εἰς τοὺς ἐχομένους ταύτης. Τὰ πρακτικὰ δὲ ταύτης πρῶτοι ὑπέγραψαν οἱ τρεῖς ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα. Καὶ ὅταν ὁ Ρώμης Ἰωάννης μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τούτων παρέλαβεν αὐτά, ἔγραψεν εἰς τε τὸν αὐτοκράτορα καὶ εἰς τὸν Πατριάρχην Φώτιον κατὰ τρόπον μὴ δηλοῦντα ἀσυμφωνίαν εἰς τὸ ζήτημα τοῦ Filioque. Ἐκ τούτου δὲ ἐξάγει ὁ ἡμέτερος Β. Στεφανίδης «ὅτι ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία δὲν εἶχεν ἀκόμῃ τὴν προσθήκην αὐτὴν τοῦ συμβόλου» (Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, ἔκδ. Α', σελ. 355). Ὁ δὲ Ἀναστάσιος Διομήδους Κυριακὸς ρητῶς σημειοῖ ὅτι «ἐν τῇ πρὸς τὸν Φώτιον ἐπιστολῇ του ἀποκρούει ὁ πάπας Ἰωάννης καὶ τὴν προσθήκην τοῦ Filioque» (Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, ἔκδ. Β', Τόμ II, σελ. 22).

Ἄλλὰ ποῖα λοιπὸν ἦσαν τὰ ἄλλα ρωμαϊκὰ ἔθιμα, τὰ ὁποῖα οἱ ἐπιδραμόντες ἐκ Δύσεως κληρικοὶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν εἰσῆγαγον εἰς αὐτὴν κατὰ τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ ἱεροῦ Φωτίου; Ἡ ἀποστροφὴ πρὸς τοὺς ἐγγάμους κληρικούς, τῶν ὁποίων ἐκήρυττον βέβηλα τὰ μυστήρια, ἡ παροχὴ τοῦ χρίσματος ὑπὸ μόνων τῶν ἐπισκόπων καὶ ἡ περικοπὴ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς κατὰ μίαν ἔβδομάδα (Φωτίου ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς, κεφ. 5 καὶ 24.

Ἐκδοσ. Βαλέττα, σελ. 169 & 175). Λαμβανομένου δὲ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀγαμία τοῦ κλήρου δὲν εἶχεν ἐπιβληθῆ γενικῶς ἐν τῇ Δύσει, καὶ μόλις ἐπὶ Γρηγορίου Ζ' τοῦ Ἰλδεβράνδου (1073-1085) ἐνομοθετήθη συνοδικῶς αὕτη, διὰ νὰ ἐπακολουθήσουν αἱματηραὶ ἀντιστάσεις ἐκ τῶν ἐγγάμων κληρικῶν (Β. Στεφανίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 448), ἐρωτῶμεν· πότε καὶ ὑπὸ ποίων ἀνήχθησαν τὰ δύο ἄλλα ἔθιμα εἰς περιωπὴν δόγματος, καὶ ποῖος, ἐὰν εἰς τὰ καθ' αὐτὸ δογματικὰ ζητήματα θὰ συνεφώνει ἡ Δύσις, θὰ ἡξίου παρ' αὐτῆς καὶ ἐπὶ τούτων συμφωνίαν;

Ἐξ ἄλλου εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένον (ἴδε Ἀναστασίου Δ. Κυριακοῦ, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 27 καὶ Β. Στεφανίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 344), ὅτι πρῶτος ἐκ τῶν παπῶν Σέργιος Δ' ἐν ἔτει 1009 εἰς τὴν ἐνθρονιστικὴν του ἐπιστολὴν παρέθεσε τὸ σύμβολον μετὰ τῆς προσθήκης τοῦ Filioque, ὃ δὲ Βενέδικτος Η' (1014) εἰσήγαγε ταύτην καὶ ἐπισήμως. Ἄλλ' ὁ σύγχρονος τοῦ Σεργίου καὶ συνώνυμος αὐτοῦ πατριάρχης Σέργιος (999) «*μετ' ἀπόφασιν συνόδου διέγραψε τὸ ὄνομα τοῦ Σεργίου Δ' ἐκ τῶν διπτύχων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἔκτοτε δὲ καὶ μέχρι σήμερον οὐδὲν παπικὸν ὄνομα ἐτέθη ἐν αὐτοῖς*».

Ποῖαι ἄλλαι διαφοραὶ ὑπῆρχον ἐν τῷ μεταξὺ πρὸ τοῦ 1054 μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν; Τὰ ρωμαϊκὰ ἔθιμα, ἅτινα κατακρίνει κατὰ προτροπὴν τοῦ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρίδος Λέων εἰς ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τῆς ἐν Ἀπουλία Τρανίας Ἰωάννην, εἶναι ἡ νηστεία τοῦ Σαββάτου τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ἡ μὴ ἀποφυγὴ τῶν πνικτῶν, τὸ ὅτι δὲν φάλλουσι τὸ «*ἀλληλουΐα*» κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν, ἀλλὰ μόνον τὸ Πάσχα, καὶ τὸ νεωστὶ εἰσαχθὲν ἔθιμον τῆς χρήσεως τῶν ἀζύμων ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ (Β. Στεφανίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 346).

Καὶ τί κατηγόρησεν ὁ Οὐμβέρτος ἐν τῷ κατατεθέντι ἐπὶ τῆς ἀγίας Τραπέζης ἀναθέματι; Ὅτι «*ἀναβαπτίζουσι τοὺς Λατίνους*», -εἶχε λοιπὸν διακοπὴ ἢ μυστηριακὴ κοινωνία-, ὅτι ἐπιτρέπουσι γάμον εἰς κληρικούς, ὅτι δὲν δέχονται τὸ Filioque, ὅτι ὑβρίζουν τοὺς λατίνους ὡς ἀζυμίτας, ὅτι πᾶν ἐν ζυμώσει θεωροῦσιν ἔμφυχον, ὅτι τρέφουν κόμπην καὶ γένεια, ὅτι δὲν παρέχουν τὴν θεῖαν κοινωνίαν εἰς γυναῖκας ἐν ἐμμήνῳ ροῆ ἢ λοχεῖα κινδυνευούσας, ὅτι δὲν βαπτίζουν νήπια κινδυνεύοντα πρὸ τοῦ καθαρμοῦ τῆς ὀγδόης ἡμέρας (Β. Στεφανίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 348).

Ἐκτὸς τοῦ Filioque καὶ τῆς καινοφανοῦς τότε χρήσεως τῶν

ἀζύμων, εἶναι δογματικάι αἱ διαφοραὶ αὐταί; Καὶ ὁμως, ὡς ἐμφαίνεται, οἱ ἀνατολικοὶ ἀνεβάπτιζον τοὺς Λατίνους. Τὰ ἐγράψαμεν ἐπανειλημμένως. Τὰ ἐτονίσαμεν. Ἄλλ' ἡ θεολογία τῆς ἀγάπης εἶναι ἰσχυροτέρα τῶν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ ἱκανὴ νὰ σβήνῃ καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτήν.

Ἄλλ' εἰς τὸ σημεῖωμα τοῦ Δελτίου «Ἐπίσκεψις» ἐπαναλαμβάνεται ὁ ἀνιστόρητος ἰσχυρισμός, ὅτι «τὸ σχίσμα τοῦ 1054 ἐπῆλθεν οὐχὶ ἐξ ἀποφάσεως Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς, οὐδὲ ἐπεκυρώθη δι' ἀποφάσεως Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως».

Ἐπανειλημμένως ἐδημοσιεύσαμεν, ὅτι «ὁ πατριάρχης Μιχαὴλ Κηρουλάριος συνεκάλεσεν ἐνδημοῦσαν σύνοδον τῇ 24 Ἰουλίου ἡμέραν Κυριακὴν, ἡ ὁποία ἀνεθεμάτισε τὸ παπικὸν ἔγγραφο τοῦ Οὐμβέρτου», τοὺς συντάξαντας καὶ δεχομένους αὐτό (Mansi 19, 812 καὶ ἐξῆς). «Οἱ δὲ λοιποὶ πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς ἐδέχθησαν τὰς ἀποφάσεις ταύτας» (Β. Στεφανίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 348). Ἡ σύνοδος αὕτη «ἀφώρισε τοὺς παπικοὺς ἀπεσταλμένους καὶ κατέκρινε τὴν ρωμαϊκὴν ἐκκλησίαν. Οἱ δὲ ἄλλοι πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς ἐπεδοκίμασαν δι' ἐπιστολῶν τὰ δόξαντα τῇ συνόδῳ ταύτῃ» (Ἀναστασίου Δ. Κυριακοῦ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 30).

Ἀξιομνημόνευτον δὲ τυγχάνει ὅτι ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας ἔν τινι τῶν ἐκ τῆς ἀφορμῆς ταύτης γραφειῶν ἐπιστολῶν τοῦ πρὸς τὸν Κηρουλάριον παρετήρει «περὶ μὲν τῆς ἐν τῷ ἀγίῳ συμβόλῳ προσθήκης καὶ τοῦ μὴ κοινωνεῖν αὐτοὺς τῶν ἀγιασμάτων ἀπὸ ἐγγάμου ἱερέως καλῶς καὶ θεοφιλῶς ἡ ἀγιωσύνη σου ἐνίσταται. Τὰ δ' ἄλλα περιφρονητέα μοι δοκεῖ εἶναι» (παρὰ Ἀναστασίου Δ. Κυριακοῦ, αὐτόθι). Ἀξιοσημείωτον τοῦτο, διότι ἀποδεικνύει τρανῶς, ὅτι οὐχὶ ἐν βρασμῷ ψυχικῆς ὀρμῆς συναπήχθησαν οἱ τῶν ἄλλων Πατριαρχείων πρόεδροι, εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ὑπὸ τὸν Κηρουλάριον ἐνδημούσης συνόδου, ἀλλὰ μετὰ σκέψιν καὶ ἐκτίμησιν τῶν πραγματικῶν γεγονότων.

Ἄλλ' ἐπὶ πλέον δεόν νὰ ἐξαρθῶσι καὶ τὰ ἐπόμενα γεγονότα: Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος «δὲν εἶδεν εὐχαρίστως ἔνεκα πολιτικῶν λόγων τὴν διάρρηξιν τῶν σχέσεων τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Ἄλλ' ὑπερίσχυσεν ἡ πολιτικὴ τοῦ δημοφιλοῦς πατριάρχου» (Β. Στεφανίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 349).

Σειρὰ αὐτοκρατόρων ἐπεδίωξε τὴν ἔνωσιν. Ὁ Μιχαὴλ Παραπινάκης ἀπετάθη πρὸς τὸν Ρώμης Γρηγόριον τὸν Ζ' (1073) ἄνευ

ἀποτελέσματος.

Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἀπυθύνθη πρὸς τὸν πάπαν Οὐρβανὸν Β΄, ὅστις συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Βάρη τῆς Ἰταλίας τῷ 1098, ὅπου ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ Ἀνσέλμου Καντερβουρίας ἢ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπόρευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς οὐδὲν ἢ σύνοδος κατέληξεν ἀποτελεσμα.

Πάλιν ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Α΄ (1111) ἦλθεν εἰς Κων/λιν ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα Πασχάλου τοῦ Β΄ ὁ Μεδιολάνων Πέτρος Χρυσολάνος, Ἑλλην τὴν καταγωγὴν, ὅστις ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος, τῆς συνόδου καὶ τῆς συγκλήτου ὑπερήσπισε τὰς διαφορὰς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀντεπεξῆλθον κατ' αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης Φουρνῆς, ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ ὄρους Γάνου, καὶ ὁ Νικαίας Εὐστράτιος.

Νέα ἀπόπειρα ἐγένετο ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Β΄ (1135), ὅτε ἦλθεν εἰς Κων/λιν ὁ Ἄνσελμος, ὁ κατόπιν ἐπίσκοπος τῆς Ἀδελβέργης καὶ εἶτα Μητροπολίτης Ραβέννης. Οὗτος ἐπελήφθη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος εἰς δημοσίας συζητήσεις ἐν τοῖς ναοῖς ἁγίας Εἰρήνης καὶ ἁγίας Σοφίας, αἵτινες κατέληξαν εἰς εὐχὰς *«ἵνα ταχέως διὰ γενικῆς συνόδου ἀρθῶσι τὰ αἷτια τοῦ σχίσματος»*.

Τέλος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουῆλ τοῦ Α΄ ἦλθον εἰς Κων/λιν ἐπίσκοποι ἀπεσταλμένοι τοῦ πάπα Καλλίξτου τοῦ Α΄. Συγκληθείσης δὲ συνόδου ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Μιχαῆλ τοῦ Γ΄ τῷ 1170, οἱ μετασχόντες αὐτῆς ἦλθον εἰς τοιαύτην διάστασιν, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ διακόψουν τὰς ἐργασίας αὐτῆς.

Διὰ νὰ γίνωνται ὅλαι αὐταὶ αἱ συναντήσεις καὶ συζητήσεις, τί προϋποτίθεται; Ὅτι ἀμφότερα τὰ μέρη ἀπεξεδέχοντο τὸ σχίσμα συντετελεσμένον. Τί ἄλλο εἶδος ἐπικύρωσιν τούτου ἀξιοῖ ἢ πολύκροτος θεολογία τῆς ἀγάπης;

Συνυπονοεῖται ὁμως ἐκ τούτου καὶ ἄλλο τι. Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, οἱ πραγματικῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην *«αὐθένται καὶ δεσπότες»*, ἐπόθουν τὴν ἔνωσιν καὶ ἐλάμβανον πρωτοβουλίας δι' αὐτήν. Προσέδιδεν ὁμως ἀκατανίκητον ἰσχὺν εἰς τοὺς ἀνθισταμένους δι' αὐτὴν ὀρθοδόξους ἐπισκόπους τὸ φρόνημα τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ, ὅστις κατὰ τὴν διακήρυξιν τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔτος 1848 ἀπαντήσῃ αὐτῶν πρὸς τὸν πάπαν Πῖον τὸν Θ΄, εἶναι *«ὁ ὑπερασπιστῆς τῆς θρη-*

σκείας πράγματι καὶ κατὰ ἀλήθειαν, ὅστις ἐθέλει τὸ θρήσκευμα αὐτοῦ αἰωνίως ἀμετάβλητον καὶ ὁμοειδῆς τῷ τῶν πατέρων αὐτοῦ», διὸ «οὔτε Πατριάρχαι οὔτε Σύνοδοι ἠδυνήθησάν ποτε εἰσαγαγεῖν νέα» (Ι. Καρμίρη, Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα, ἔκδ. Α', τόμ. ΙΙ, σελ. 920).

Ἐντεῦθεν καὶ πᾶσαι αἱ μετέπειτα γενόμεναι ἀπόπειραι πρὸς ἔνωσην ἐματαιώθησαν, ὡς ἡ ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου ψευδο-ἔνωσις ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Λυῶν (1274) καὶ εἶτα ἡ ἑτέρα τῆς Συνόδου Φερράρας-Φλωρεντίας (1438-1439). Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην μάλιστα ἐδείχθη ἡ δύναμις τοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ δογματικοῦ παράγοντος, ὅστις καλεῖται «*συνείδησις τῆς Ἐκκλησίας*» καὶ «*Ὁρθόδοξον φρόνημα τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας*», τὸ καθαιροῦν καὶ πατριάρχας καὶ ἐξουδετεροῦν καὶ συνοδικὰς ἀποφάσεις, ἔστω καὶ ἂν αὗται διεκδικοῦν κύρος συνόδου οἰκουμενικῆς.

Τὸ σχίσμα μεταξὺ Ὁρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ ταῦτα δὲν ὑπῆρξε διαφορὰ τῶν ἐπὶ μέρους δύο Ἐκκλησιῶν Κων/λεως καὶ Ρώμης, ἀλλὰ διαχωρισμὸς πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν τῶν συναποτελουσῶν τὴν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἐξ ἑνὸς καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς τῆς ὑπὸ τὸν Πάπαν ἐξ ἑτέρου.

Ἡ ἄρσις δὲ τῶν ἀναθεμάτων ἡ γενομένη κατόπιν πλειοψηφίας καὶ οὐχὶ παμφηφίας (ὡς ἐπιβάλλεται ἀνεκαθεν ἐπὶ δογματικῶν ζητημάτων) τῆς ἐν Φαναρίῳ ὀλιγαρίθμου Πατριαρχικῆς συνόδου γενομένη καὶ τῆς Ἀ. Ἀγιότητος τοῦ πάπα Παύλου ζ' καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου, ἀποτελεῖ πρᾶξιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας δὲν ἀπεφάνθη ἡ καθόλου Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, οὐδὲ δύναται νὰ λεχθῆ πράγματι ὅτι αὕτη ὡς καὶ αἱ γενόμεναι τῇ 7 Δεκεμβρίου 1965 ἐν τῇ Βασιλικῇ τοῦ ἀγίου Πέτρου καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Φαναρίου τελεταὶ ἐξίσχυσαν ὅπως «*κατὰ τὸν πλέον μεγαλειώδη καὶ καταπληκτικὸν τρόπον “ἀρθῆ καὶ τὸ Σχίσμα” καὶ ἐπανέλθωσι τὰ πράγματα αὐτομάτως εἰς τὴν πρὸ τοῦ 1054 ἐποχὴν*», ὡς ἀναγράφεται ἐν τῷ σημειώματι τοῦ Δελτίου «Ἐπίσκεψις».

Ἡ θεολογία τῆς ἀγάπης ἐν προκειμένῳ παρεσύρθη εἰς τοιαύτην σύγχυσιν, ὥστε οὐ μόνον νὰ παραθεωρήσῃ τὰς ψήφους τοσοῦτων ἄλλων ἐπισκόπων τῶν ἐκτὸς τοῦ κλίματος τῆς Κων/λεως, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ λάβῃ ὑπ' ὄψιν οὐδαμῶς τὸ φρόνημα τοῦ Ὁρθοδόξου λαοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὸ παρελθόν, ὡς συνάγεται καὶ ἐκ

τῶν ἀνωτέρω ἀριθμηθεισῶν περιπτώσεων, οὐχὶ εἰς αὐθέντης καὶ δεσπότης, ἀλλὰ πολλοὶ τοιοῦτοι ἐν ἐνεργείᾳ αὐτοκράτορες καὶ πατριάρχαι ἐνόμισαν ὅτι ἠδύναντο νὰ συμπνίξωσιν ἀλλ' εἰς τὸ τέλος κατεπνίγησαν ὑπ' αὐτοῦ.

Ἔτσι, τὸ σχίσμα δὲν ἦρθη. Καὶ παρακαλεῖ εὐλαβῶς καὶ ταπεινῶς ὁ γράφων τοὺς ἀποτελοῦντας τὰ προσκυνητὰ μέλη τῆς Ἀνωτάτης Διοικητικῆς Ἀρχῆς τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν καυχᾶται ὅτι καὶ αὐτὸς ἀνήκει, νὰ ὑποβάλῃ εὐλαβῶς τὴν παράκλησιν, ὅπως ἐν ἕκαστον τούτων ὡς Ποιμὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐξετάσῃ ἑαυτόν, διερευνήσῃ δὲ καὶ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ τιθέμενος τὸ ἐρώτημα καὶ ἐκζητῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀπάντησιν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς συνειδήσεως ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ποιμνίου: Ἦρθη λοιπὸν πράγματι τὸ σχίσμα, δι' ὧν ὁ Πρῶτος χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ τοὺς ἄλλους Πρώτους καὶ τὰς περὶ αὐτοὺς Συνόδους, χωρὶς νὰ διερευνήσῃ τὸ φρόνημα τοῦ Ὁρθοδόξου λαοῦ, ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας του ἐνήργησε μετὰ τοῦ ἐν Ρώμῃ διεκδικοῦντος τὸ ἀλάθητον προκαθημένου;

Ἅγιοι Πατέρες· τὸ προσθέτω ὡς καύχημα τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, Μία ἐκ τῶν προληφθεισῶν κατὰ τὸ δυνατόν ὑπὸ τῆς ἀγίας καὶ ἱεραῆς Συνόδου ἡμῶν ὀλεθρίων συνεπειῶν τῶν κατὰ τὴν 7ην Δεκεμβρίου 1965 γενομένων, ὑπῆρξεν ἡ πλειοδοσία, τὴν ὁποίαν ἀπεπειράθη τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Μόσχας πρὸς ἐπιτυχίαν προβαδίσματος ἐπὶ τῶν εὐνοιῶν τῆς Ρώμης. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν Κυπρίου κληρικοῦ εὐλαβοῦς, διαμένοντος μέχρι ἐσχάτων ἐν Ρώμῃ ὡς ὑποτρόφου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου, ὁ Μητροπολίτης Λένινγκραντ πρὶν ἢ ἡ Σύνοδος τῆς Μόσχας λάβῃ τὴν γνωστὴν ἀπόφασιν τῆς παροχῆς τοῦ Θεοῦ Μυστηρίου καὶ εἰς τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς, εἶχε λειτουργήσει εἰς τὸν ναὸν τῶν Σλαύων οὐνιτῶν ἐν Ρώμῃ καὶ εἶχε παράσχει τὸ Θεῖον Μυστήριον εἰς πάντας ἀδιακρίτως τοὺς κατὰ τὴν λειτουργίαν του ἐκείνην προσελθόντας εἰς αὐτό. Μεθ' ὃ ἠκολούθησεν ἡ γνωστὴ ἀπόφασις τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Μόσχας. Ἄλλ' εἰς τὸν κατήφορον τοῦτον -δόξα εἰς τὸν Θεόν- ἡ λαμπρὰ τῆς ἰδικῆς σας ἀγίας Συνόδου ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἐν Κων/λει Πρῶτον ἀπεδείχθη σῶτεира τροχοπέδη, ἀπὸ Θεοῦ οικονομηθεῖσα, ἵνα προλάβῃ μείζονας καταστροφὰς καὶ διασαλεύσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης.

Κατακλείων καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦτο, θὰ ἐτόλμων νὰ ἐρωτήσω τὰ σεβαστά μου μέλη τῆς σεβασμίας Μονίμου Ἐπιτροπῆς, ἐξ ἧς ἡ

πρὸ ἡμῶν Εἰσήγησις: Δὲν βλέπει ἄρα γε οὐδαμοῦ ἐν τοῖς ὡς ἄνω λεχθεῖσι ἀποδείρας προσπλυτισμοῦ καὶ καθυποτάξεως τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας; Ἐὰν δέ τι τῶν φιλελευθερωτέρων μελῶν τῆς ἤθελε προβάλει καὶ εἰς ἐμὲ τὸ ἐρώτημα: Νὰ ἀποκρῦξωμεν λοιπὸν πᾶσαν ἐκ πόθου προσεγγίσεως ἐκδήλωσιν τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν, θὰ ἀπάντων: Ὁχι. Ἀλλὰ νὰ διατιμῶμεν αὐτὴν κατὰ τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τῆς, μὴ λησμονοῦντες ὅτι τὸ χάσμα τὸ διαχωρίζον ἡμᾶς, μόνον διὰ πλήρους συμφωνίας ἐπὶ τῶν δογμάτων θὰ γεφυρωθῆ, οὐδέποτε δὲ καὶ κατ' οὐδένα λόγον ἐπιτρέπεται ὁ ἐκ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων ἐνθουσιασμός, ἔστω καὶ ἂν γίνωνται αὗται *«κατὰ τὸν πλεόν μεγαλειώδη καὶ καταπληκτικὸν τρόπον»*, νὰ παρασύρῃ ἡμᾶς ἔστω καὶ εἰς τὰς πλεόν ἐλαφρὰς θυσίας τοῦ δόγματος.

(*) **Παναγιώτου Ν. Τρεμπέλα**, Ἐπὶ τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως καὶ τῶν θεολογικῶν Διαλόγων ἡμιεπίσημα ἔγγραφα, ἐκδ. Ἀδελφότης Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ», Ἀθῆναι, Ἰανουάριος 1972, ἐνότης Β', § δ, σελ. 19-24.